

Renesans – powtórzenie wiadomości. Część 1

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Linia chronologiczna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Niccolò Machiavelli .
- Źródło: Janusz Pelc, *Literatura renesansu w Polsce*, tłum. J. Szymańska-Kumaniecka, Warszawa 1994, s. 21.
- Źródło: Grzegorz Leszczyński, *Wyprawa w nieznanne. „Trylogia morska” i inne powieści Verne’a*.

Renesans – powtórzenie wiadomości. Część 1

Michał Anioł, *Stworzenie Adama*, ok. 1511
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W literaturze epoki renesansu można wyróżnić dwa style: klasyczny i pragmatyczny (użyteczny). Jak pisze Janusz Pelc:

” Janusz Pelc

Literatura renesansu w Polsce

Znamionami stylu renesansowego klasycyzmu, wyrażającego dążenia ku ideałowi doskonałości osiągniętej przez mistrzów starożytności, osiąganym w nowych zamierzeniach perfekcjonistów stawiających nawet cele przewyższenia wielkich mistrzów, były: przede wszystkim harmonia, odpowiedniość i stosowność, prostota, oczywiście wypracowana, będąca zaprzeczeniem bylejakości, przejrzystość, klarowność budowy, wdzięk. Wśród cech tych wyznacznikiem szczególnie ważnym i cenionym była harmonia oparta m.in. na odpowiedniej proporcji współtworzących dzieło części. Ważnymi

wyznacznikami stylu renesansowego klasycyzmu były również umiar i stosowność w doborze komponentów całości, co wiązało się bardzo ściśle z rozumieniem harmonii. Bardzo ważnym wyznacznikiem harmonii był wdzięk (*grazia*), nazywany po prostu pięknem, osiągany głównie przez prostotę, klarowność budowy dzieła. Dla odbiorcy wdzięk był tym, co w dziele zatrzymywało uwagę, co sprawiało zadowolenie estetyczne, czymś dla odbiorcy a po części i dla autora nieuchwytnym, czarownym [...] – wtopioną w dzieło cząstką talentu twórcy.

Źródło: Janusz Pelc, *Literatura renesansu w Polsce*, tłum. J. Szymańska-Kumaniecka, Warszawa 1994, s. 21.

Stylem tym posługiwali się m.in. Baldassare Castiglione, Jan Kochanowski i Łukasz Górnicki. Styl pragmatyczny natomiast, w przeciwieństwie do klasycystycznego, nie dążył do perfekcji. Jego nadrzędnym celem był „pożytek czytelnika”, nie zaś „tworzenie dla swojej chwały”, jak to ujął Erazm z Rotterdamu, świadomy stylu swojego pisarstwa. Do jego naśladowców należeli m.in. Andrzej Frycz Modrzewski i Mikołaj Rej.

Twoje cele

- Powtórzysz wiadomości z epoki renesansu.
- Scharakteryzujesz główne myśli filozoficzne epoki renesansu.
- Wskażesz cechy charakterystyczne sztuki renesansu.

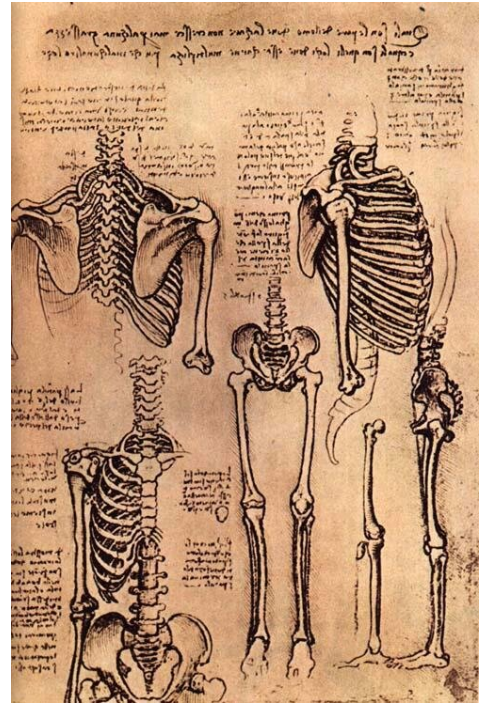
Przeczytaj

Charakterystyka epoki

W 1550 r. ukazała się ważna dla kultury europejskiej książka – *Żywoty najsławniejszych malarzy, rzeźbiarzy i architektów włoskiego malarza Giorgio Vasariego*. Użył on, w kontekście malarstwa Giotta, terminu *rinascità* (odrodzenie), mając na myśli powrót do tradycji antyku. Francuskie słowo renesans, do dziś opisujące epokę obejmującą drugą połowę XV i XVI w., zostało natomiast zastosowane w połowie XIX w. przez francuskiego teoretyka Micheleta, a spopularyzowane w książce szwajcarskiego historyka sztuki Jakuba Burckhardta, *Kultura Odrodzenia we Włoszech (Die Kultur der Renaissance in Italien, 1860)*. Obaj uczeni

przeciwstawiali nową epokę średniowieczu, za jej cechy charakterystyczne uznając powrót do wzorów i wartości starożytnych, co wiązali z duchowym odrodzeniem ludzkości, autonomią jednostki i rozumu. Badacze XX-wieczni zakwestionowali to proste przeciwstawienie, z jednej strony pokazując złożoność i niejednoznaczność kultury średniowiecza, z drugiej zaś – zależność wielu najwybitniejszych twórców renesansu oraz kultury epoki jako całości od idei i wyobrażeń wypracowanych w poprzednich wiekach. Wciąż żywy był np. uniwersalizm, czyli dążenie do jedności europejskiej poprzez jedność językową, religijną, także polityczną. Idea ta w praktyce jednak napotykała coraz większe problemy, związane z postępującą emancypacją języków narodowych i ostatecznie z ruchem reformacji, który doprowadził do radykalnych podziałów w Kościele. W kontekście renesansu mówi się często o tolerancji religijnej, która jednak często pozostawała w sferze teorii. Nie sposób też utrzymać tezy o świeckim charakterze epoki: ujawnił się w niej, co prawda, silny nurt laicki, pragnący uniezależnić naukę i sztukę od religii, ale występuje w tym czasie

Leonardo da Vinci, *Studia szkieletu*, 1510
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

również podobna jak w średniowieczu żarliwość religijna, przejawiająca się także w życiu i działalności wielkich mistyków, których dzieła nadal bywają inspirujące (św. Jan od Krzyża czy św. Teresa z Ávila).

Niewątpliwą zdobyczą i wyróżnikiem epoki jest nurt zwany [humanizmem](#), zakładający powrót do starożytnej koncepcji człowieka oraz antycznego ideału ludzkiego życia, opartego na harmonii, rozumie i umiarze (łatwo zauważyć, że ze spuścizny myśli starożytności wybrano przede wszystkim nurt stoicki i epikurejski). W celu ponownego odkrycia i zbadania tego ideału postulowano rozwój filozofii i filologii (studia *humanitatis*, *humaniora*), która miała wnikliwie analizować teksty antyczne, ale przyczyniła się również do postępu badań nad Biblią. Ten kierunek myślenia nazywany był z języka łacińskiego *ad fontes*.

Sala renesansowa z portalem w półkolistą sklepieniej wnęce

rys. Stanisław Noakowski, 1916–1917

Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Filozofia

Uniwersytety zakładane w średniowieczu, oparte na metodzie scholastycznej, wykształciły jednak uczonych myślących niezależnie, czasem wbrew autorytetom. Coraz odważniej rozwijały się nauki empiryczne. Podstawy do zmian w myśleniu i do rozkwitu humanizmu renesansowego dały takie wydarzenia, jak: wielkie odkrycia

geograficzne (odkrycie Ameryki, opłynięcie świata dookoła), wystąpienie Lutra i ruch reformacji, będący konsekwencją upadku moralnego hierarchii kościelnej i utraty autorytetu przez Kościół (drażony wewnętrznymi konfliktami, czego apogeum była schizma awiniońska) oraz teorie Kopernika, podważające dotychczasowy geocentryzm (przekonanie, że centrum świata stanowi Ziemia). W renesansowej Florencji rozwijał się nurt zwany neoplatonizmem, pielęgnowany w tzw. Akademii Platońskiej, której wybitnym członkiem był Giovanni Picó della Mirandola (1463–1494), autor *Mowy o godności człowieka* (1486), uznanej za manifest renesansowego humanizmu. Neoplatonizm interpretował filozofię starożytną w duchu chrześcijańskim. Na myśli Platona opierał swoją koncepcję człowieka, według której jest on (podobnie jak cały świat) jednością ducha i materii (ciała). Charakteryzował się wielką wiarą w godność, wolność, rozum i możliwości twórcze człowieka. Podstawowymi cechami wszystkich ludzkich działań powinny być: pokój, zgoda i jedność.

Swoje piętno na epoce wywarli przede wszystkim:

Słownik

ad fontes

(łac. do źródeł, do początków) – renesansowe hasło powrotu do utworów w wersji oryginalnej (nietłumaczonej i niekomentowanej)

humanizm

(łac. *humanitas* – człowieczeństwo; pojęcie zapożyczone od Cyncerona i pośrednio od Greków) – przedmiotem poznania i wartością jest człowiek w swojej indywidualności, cielesności i złożoności uczuć i przeżyć (chętnie cytuje się w tym kontekście rzymskiego komediopisarza Terencjusza: „Człowiekiem jestem i nic co ludzkie nie jest mi obce”). Nurt ten charakteryzowało dążenie do harmonii i „złotego środka”, zarówno w życiu, jak i w sztuce, oraz optymistyczna wiara w możliwości poznawcze człowieka. Stawiano na wykształcenie, którego podstawą były nauki humanistyczne (wtedy powstało to, funkcjonujące do dziś, pojęcie): języki obce, zwłaszcza starożytne, a więc łacina, greka, hebrajski (wyrażenie *ad fontes* – do źródeł, wskazywało na konieczność czytania tekstów

woryginale); filologia polegająca na studiowaniu tekstów biblijnych i antycznych; poetyka, gramatyka i retoryka. Do wielkich humanistów epoki zalicza się: Petrarke, Erazma z Rotterdamu, Kochanowskiego

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Na podstawie prezentacji dokonaj charakterystyki sztuki renesansowej w Polsce i w Europie.

Sztuka renesansowa

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Polecenie 2

Wybierz z prezentacji jednego przedstawiciela sztuki renesansu i, odwołując się do materiału źródłowego, przygotuj referat na temat jego stylu i dzieł. Referat powinien mieć około 2 stron tekstu, zawierać trójdzielną kompozycję i wnioski końcowe.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij sens sformułowania „Człowiek renesansu” w odniesieniu do wybranej postaci z prezentacji multimedialnej.

Ćwiczenie 2

Opisz cechy malarstwa epoki renesansu, w których dokonał się wyraźny postęp względem poprzednich epok.

Linia chronologiczna

Polecenie 1

Zapoznaj się z linią chronologiczną prezentującą wydarzenia historyczne epoki renesansu. Zastanów się i zapisz swoje wnioski: w jaki sposób skutki tych wydarzeń uwidaczniają się w literaturze i sztuce tego okresu?

Polecenie 2

Wybierz jedno wydarzenie przedstawione na osi czasu. Przygotuj jego opis z uwzględnieniem wpływu na myśl i kulturę epoki.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Renesans – powtórzenie wiadomości. Część 1

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- powtórzy wiadomości z epoki renesansu;
- scharakteryzuje główne myśli filozoficzne epoki renesansu;
- wskaże cechy charakterystyczne sztuki renesansu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Renesans– powtórzenie wiadomości. Część 1”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat i cele zajęć. Prosi, by na ich podstawie uczniowie sformułowali kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel pyta:
  - Czym charakteryzowała się literatura epoki renesansu? - Jakie są charakterystyczne cechy filozofii tego okresu?

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki.
2. **Praca z multimedium.** Uczniowie zapoznają się z treścią medium w sekcji „Prezentacja multimedialna”. Na tej podstawie dokonują charakterystyki sztuki renesansowej

w Polsce i w Europie. Następnie w parach wykonują ćwiczenia 1 i 2.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie zapoznają się z linią chronologiczną prezentującą wydarzenia historyczne epoki renesansu. Zapisują swoje wnioski: w jaki sposób skutki tych wydarzeń uwidaczniają się w literaturze i sztuce tego okresu?
Wybierają też jedno wydarzenie przedstawione na osi czasu i przygotowują jego opis z uwzględnieniem wpływu na myśl i kulturę epoki.

Praca domowa:

1. Wybierz z prezentacji jednego przedstawiciela sztuki renesansu i, odwołując się do materiału źródłowego, przygotuj referat na temat jego stylu i dzieł. Referat powinien mieć ok. 2 stron tekstu, zawierać trójdzelną kompozycję i wnioski końcowe.

Materiały pomocnicze:

- Andrzej Borowski, *Renesans. Wydanie pierwsze*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992.
- Tibor Klaniczay, *Renesans, manieryzm, barok*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialne „Prezentacja multimedialna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.